

'Anders' ben je niet alleen

Hoe je op elke school kunt oefenen met het omgaan met verschillen

Leren omgaan met mensen die anders zijn dan jij, is een belangrijke vaardigheid in een wereld waarin anders zijn kan leiden tot ongelijkheid, uitsluiting en polarisatie. De ambities van burgerschapsvorming zijn een uitnodiging om daar ook op jouw school zorgvuldig inhoud aan te geven. Burgerschapsvorming is niet alleen leren over samenleven, maar juist ook oefenen daarmee. School is in die zin een oefenplaats voor burgerschap, waar leerlingen met elkaar conflicten oplossen, actief aan discussies deelnemen en terecht komen in situaties waarbij hun eigen belang kan botsen met dat van de groep. Een leraar is hierin de aansprekende partij die kinderen actief uitnodigt hun stem te laten horen.

Willemijn Rinnooy Kan (1985) studeerde politicologie, religiestudies en sociologie en doet op dit moment **promotieonderzoek** aan de **afdeling Onderwijskunde aan de Universiteit van Amsterdam**. In haar proefschrift verdiept zij zich in scholen als oefenplaatsen voor burgerschap. Zij richt zich daarbij in het bijzonder op het functioneren van de school als gemeenschap waar samenleven wordt voorgeleefd en de vraag hoe aan burgerschap gerelateerde ervaringen van leerlingen binnen de school samenhangen met hun houdingen ten opzichte van de wereld ertbuiten.

Onafhankelijk van hoe je leerlingenpopulatie er uitziet, oefenen leerlingen ook op jouw school met het omgaan met mensen die van hen verschillen, bijvoorbeeld omdat ze er anders uitzien, een ander lievelingsvak hebben, in een god geloven of ouders hebben die in een veel groter huis wonen. Die verschillen hebben natuurlijk niet allemaal een gelijk 'gewicht', ze spelen op

een verschillende manier een rol in de levens van de leerlingen, maar ze bieden wel allemaal de mogelijkheid om met het omgaan met verschillen te oefenen. Ze bieden de mogelijkheid om te oefenen met de dilemma's die bij verschillend zijn horen, bijvoorbeeld met het idee van meerderheid en minderheid of met verschillende vrijheden (denk aan de vrijheid van meningsuiting of

de vrijheid van religie). De vraag is nu: op welke manier wordt op jouw school voorgeleefd hoe je met verschillen en verschillend zijn kunt omgaan? Wat gaat er goed, en wat zou er misschien beter kunnen?

Werken met verschil

Om op die laatste vraag een antwoord te kunnen geven zijn er verschillende aspecten waar je over na zou kunnen denken.

Allereerst: anders ben je niet alleen. Verschillend zijn, is altijd een kenmerk van een relatie. In de context van het onderwijs wordt anders zijn nog te vaak begrepen als een individuele afwijking van een vaak onuitgesproken norm. Veel scholen richten zich vooral op de vraag of en zo ja hoe de school verantwoordelijk is om deze *'individuele afwijking'* te compenseren, bijvoorbeeld als het gaat om cognitieve of sociaal-emotionele verschillen of een taalachterstand. Om te oefenen met omgaan met verschillen is het voor leerlingen eerste en vooral heel belangrijk om elkaars verschillen te ontmoeten. Zelfs met een zogenaamde *'homogene populatie'* is er genoeg verschil om mee te werken.

Ten tweede verschillen leerlingen niet alleen van elkaar, maar ook van hun leraren. Als we de hele school als oefenplaats voor burgerschap zien, is de leraar daar ook onderdeel van. Leraren zijn in Nederland in meerderheid onderdeel van de groep die past binnen de eerdergenoemde *'onuitgesproken norm'*; de witte, hoogopgeleide populatie. Daarnaast zijn leraren voor leerlingen figuren waar ze tegenop kijken. Onderzoek laat zien dat de ervaringen van leerlingen met hun leraren samenhangen met hun begrip van autoriteit in meer brede zin. Leraren kunnen leerlingen ondersteunen bij het oefenen met omgaan met verschillen en hun voorleven dat autoriteit daar een positieve rol in kan spelen als zij een open klimaat voor het

gesprek over verschil faciliteren, waarbij zij zelf ook bewust zijn van hun mogelijke *'anders zijn'* dan de leerlingen.

Ten derde kunnen leerlingen zich zowel binnen als buiten de school *'anders'* voelen. Het binnen de school oefenen met omgaan met verschillen kan hen daarbij helpen, maar het kan aanvullend relevant zijn om expliciet te zijn over hoe er samenlevingsbreed met verschillend zijn wordt omgegaan. Zeker in de hogere klassen op de basisschool kan de relatie tussen het anders zijn en thema's als ongelijkheid en discriminatie gekoppeld worden aan het gesprek over verschillen binnen de school.

Als we het hebben over verschillend zijn, gaat het al snel over diversiteit, waarbij verschillend zijn heel smal wordt begrepen als een verschillend etnisch-culturele achtergrond hebben dan de Nederlandse. Zo'n smalle definitie houdt én de sterke nadruk die er op deze verschillen in de samenleving is in stand, alsof ze het enige verschil beschrijven dat ertoe doet, én het geeft scholen met een meer homogene leerlingenpopulatie ten onrechte het gevoel dat er maar beperkt potentieel is om te oefenen met het omgaan met verschillen. En dat terwijl dit juist zo'n belangrijk aspect is van het burgerschapsonderwijs op school.

Dat is zonde, want verschil tussen leerlingen onderling, tussen leerlingen en leraren en tussen de schoolpopulatie en de bredere

samenleving, biedt op elke school voldoende aanknopingspunten om het omgaan met verschillen te oefenen en zo een bijdrage te leveren aan het vermogen van leerlingen dat ook buiten de school, bewust en zorgvuldig, te doen.

Hoe je leerlingenpopulatie er ook uit ziet, ook op jouw school oefenen leerlingen het omgaan met anderen die van hen verschillen, bijvoorbeeld omdat ze er anders uit zien, een ander lievelingsvak hebben, in een god geloven of ouders hebben die in een veel groter huis wonen. Die verschillen hebben natuurlijk niet allemaal een gelijk *'gewicht'*, ze spelen op een verschillende manier een rol in de levens van de leerlingen, maar ze bieden wel allemaal de mogelijkheid om het omgaan met verschillen te oefenen.